

Ehkäisevän työn toimintakertomus 2022

Susanna Leimio, Ehkäisevän työn koordinaattori, YTM

Anne-Marie Haavisto, Ehkäisevän työn asiantuntija

31.3.2023

Päijät-Hämeen
hyvinvointialue

Päijät-Hämeen ehkäisevän työn toimintakertomus on osa alueellista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuutta.

Työtämme ohjaavat

- Alueelliset hyte-kärjet (dia 3)
- Ehkäisevän työn palvelulupaus vuosille 2022-2025 (dia 4)

Raportoimme alueellamme tehdystä ehkäisevästä työstä kolmiosaisesti vuonna 2022

- Ehkäisevän työn suunnitelman tavoitteiden arviointiraportti suhteessa hyte-kärkiin
- Ehkäisevän työn toimintasuunnitelman raportti vuodelta 2022 (alueellisen hyvinvointikertomuksen liitetiedosto)
- Palvelusopimusliitteiden mukaisten tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisasiaportti

Vuosittaisesta raportoinnista säädetään Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa (612/2021, 7§ 3 mom). Sen mukaan hyvinvointialueen on seurattava asukkaidensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.

Ehkäisevän työn ilonaiheet vuonna 2022

- Uudistettiin ehkäisevän työn rakenne ja käynnistettiin asiantuntijaryhmien toiminta.
- Aloitettiin ilmiötiedon kokoaminen yhdessä eri verkostojen kanssa.
- Saatiin kyselytietoa siitä, millaisena asukkaat näkevät alueen päihdetilanteen.
- Tehtiin paljon yhteisöön kuulumista vahvistavaa sekä yksinäisyyttä ja kiusaamista ehkäisevää työtä kunnissa.
- Palkattiin ehkäisevän työn asiantuntija Tulevaisuuden sote-keskushankkeen rahoituksella.

Ehkäisevä työ katsoo tulevaisuuteen – mihin suuntaamme voimavarat vuonna 2023?

- Vahvistetaan ehkäisevän työn tiedolla johtamista ja yhdyspintarakenteita yhteisen työn suuntaamiseksi.
- Varmistetaan ehkäisevän työn osaamista.

Alueelliset hyte-kärjet ja niiden tavoitteet

1. Kuntalaisten kokemus osallisuudesta ja vaikuttamisesta vahvistuu edellisvuosiin verrattuna

2. Syrjäytymisriskissä olevien määrä on maan keskitasoa pienempi

1. Kuntalaiset kokevat asuin- ja elinympäristönsä viihtyisäksi ja turvalliseksi

2. Toimeentuloedellytykset ovat koko maan tasolla tai sitä parempia

3. Lähisuhteet ovat turvallisia

**OSALLISUUS JA
YHTEISÖLLISYYS**

**MIELEN
HYVINVOINTI**

**ARJEN
TURVALLISUUS**

**PÄIHTEETTÖMYYS
JA TERVEELLISET
ELINTAVAT**

1. Kasvu-, opiskelu- ja elinympäristö tukee mielenterveyttä erilaisissa elämäntilanteissa ja yhteiskunnan muutoksissa

2. Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevat tulevat kuulluiksi ja kohdatuiksi eri tuen ja avun muodoissa

1. Elintavat ovat terveellisiä

2. Päihteiden kokeilu ja käyttö on vähäisempää kuin maassa keskimäärin

Päijät-Hämeen ehkäisevän työn palvelulupaus

Meillä saa puhua

- lisään puhumisen, puheeksi ottamisen ja puuttumisen taitoja koulutuksella
- lisään puhumisen kulttuuria viestimällä
- lisään rakenteista kirjaamista

Ehkäisemme syrjäytymistä

- saatetaan minimitetosisältö ja tietotuote loppuun
- otetaan käyttöön elämismaailman ymmärtämiseen perustuva HuuMa –tiedolla johtamisen malli
- valitaan vaikuttavia menetelmiä
- lisään menetelmien arvioimisen taitoja koulutuksella

Huomioimme läheiset

- vahvistetaan läheisnäkökulmaa
- lisään lähiyhteisöissä tehtäviä toimia yksinäisyyden ja kiusaamisen ehkäisemiseksi ja yhteisöön kuulumisen vahvistamiseksi
- tehdään läheisten palvelupolku

Vahvistamme minäpystyvyyttä

- lisään palvelukarttaan omaehtoisen terveyden ja hyvinvoinnin huolehtimisen keinoja
- lisään ammattilaisten osaamista (tunne- ja turvataidot, itsetuntemusta ja arjen taitoja lisäävät keinot)
- kehitetään ehkäisevän työn raportointia työntekijän arkityötä palvelevaksi
- lisään kuntalaisten osallisuutta ehkäisevässä työssä

Meillä ehkäisevä työ kuuluu kaikille

- Ehkäisevän työn rakenne tukee tehtävää työtä, rakenteen toimivuudesta huolehditaan
- Ehkäisevää työtä tehdään ja kehitetään monilla tasoilla, eri näkökulmista ja systemaattisesti
- Viestintä on sujuvaa ja tietoa on saatavissa

Ehkäisevä työ kunnissa

- ✓ Ehkäisevää työtä tehdään kuntien asukkaiden arjessa ja yhteisöissä kohdentamalla toimia suojaaviin ja altistaviin tekijöihin.
- ✓ Työtä tehdään ilmiöihin liittyviin merkityksiin, käsityksiin ja arvoihin sekä asenteisiin ja tapoihin vaikuttamalla ja käymällä niistä vuoropuhelua.
- ✓ Vaikuttavaa ehkäisevää työtä tehdään ajoittamalla, kohdentamalla ja integroimalla toimet yhdensuuntaisiksi ja samanaikaisiksi eri arkiympäristöissä.

Kunnissa tehtyjen toimien ja alueellisen asiantuntijatuken arvioinnin toteuttamisesta

- Alueellinen ehkäisevä työ ja alueen kunnat tekivät vuoden 2022 ehkäisevän työn toimista raportit, joihin liitettiin arviointi. Raportit tehtiin excel-taulukkoon, jossa oli valmiit kysymykset. Kysymykset oli muodostettu ehkäisevän työn toimintasuunnitelman sisällöistä niin, että niiden avulla voitiin vastata myös hyte-kärkien tavoitteisiin.
- Raportoivat osa-alueet olivat ehkäisevään työhön liittyvä viestintä, koulutukset, lähiyhteisöissä tehdyt toimet ja osallisuus. Alueellisen ehkäisevän työn raportti koski erityisesti eri osa-alueissa annettua asiantuntijatukea.
- Raportteja tarkasteltaessa havaittiin, että kuntien raportoinnit olivat eri tasoisia, eivätkä raportit kertoneet välttämättä kaikesta ehkäisevästä työstä, jota kunnassa oli tehty.
- Kuntien toimiin ja alueellisen työn asiantuntijatukeen liittyvät vastaukset pisteytettiin sen mukaan, miten kattavia ja tavoitteisiin osuvia toimet olivat olleet. Pisteistä laskettiin alueellinen keskiarvo. Pisteytys oli seuraavanlainen:

0

olematon

1

pistemäinen, vähäinen

2

tavoitteellinen, vähäinen TAI pistemäinen, runsas

3

tavoitteellinen, runsas

Arvioinnin näkökulmat

Ehkäisevän työn *teot tukevat* kuntalaisten hyvinvointia ja ehkäisevät neljän tuulen ilmiöiden esiintyvyyttä

- **Mahdollistetaan** kuntalaisten omaehtoinen hyvinvoinnista, terveydestä ja turvallisuudesta huolehtiminen
- **Tuetaan** yhteisöön kuulumista ja **ehkäistään** kiusaamista ja yksinäisyyttä
- **Lisätään** ammattilaisten osaamista neljän tuulen ilmiöihin, puheeksiottoon, suoja- ja riskitekijöihin, tunne- ja turvataitoihin sekä läheisnäkökulmaan liittyen
- **Vahvistetaan** kuntalaisten mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa ehkäisevään työhön

Ehkäisevässä *työssä huomioidaan* haavoittuvassa asemassa olevat ja ilmiöiden yhteys toisiinsa

- Mielenterveydellä, päihteidenkäytöllä, ongelmapelaamisella ja lähisuhdeväkivallalla on **yhteys syrjäytymisriskiin**
- Hyvä **mielenterveys on suojatekijä** monille asioille, ja sen tukeminen on merkityksellistä
- **Haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa** olevien ihmisten kohtaamiseen ja kuulemiseen on erityisesti kiinnitettävä huomiota

Viestintä

Alueemme kunnat

1,4

Raportoivat ehkäisevän työn viestinnästä eritasoisesti vuonna 2022. Kuntien tavoissa viestiä oli suuria eroja. **Kuntien viestintään liittyvien toimien keskiarvo oli 1,4.** Kolme kuntaa ylsi kokonaistasoon 2.

2,4

Eniten kunnissa viestittiin **päihdehaitoista sekä omaehtoisesta hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden huolehtimisen keinoista.** Kahdeksan kuntaa ylsi näissä tasoon 3.

0 olematon

1 pistemäinen, vähäinen

2 tavoitteellinen, vähäinen TAI pistemäinen, runsas

3 tavoitteellinen, runsas

Alueellinen asiantuntijatuki

2

Mahdollisti alueellista ja kuntien välistä viestintää ylläpitämällä viestinnän alustoja (Teams, Facebook)

Tuotti ja välitti viestinnällisiä sisältöjä ilmiöistä, palveluista ja koulutuksista

Ohjasi kuntia kehittämään verkkosivuja ja viestintää asukkaille

Viestintään liittyvät toimet kunnissa

- Useimmissa kunnissa on viestitty siitä, **miten mielenterveys, päihteidenkäyttö, ongelmapelaaminen ja lähisuhdeväkivalta liittyvät syrjäytymisriskiin**. Viestintää on tehty medioissa, verkossa, wilma-järjestelmissä, tapahtumissa ja kohdennetussa työssä (esim. ikääntyvät, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, varhaiskasvatuksen asiakkaat sekä maahanmuuttajat/pakolaiset).
- Kunnissa on viestitty siitä, että **haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevia ihmisiä on erityisen tärkeä kuulla ja kohdata**. Viestintä on painottunut erityisesti nuorten, ikääntyneiden, vammaisten, maahanmuuttajien, pakolaisten ja neuropsykiatrisesti oireilevien huomioimiseen. Viestintää on tehty esim. hyvinvointikertomukseen ja sen teemoihin, ikääntyneiden toimintakyvyn edistämisen suunnitelmaan, tapahtumiin ja esimerkiksi kriiseihin varautumiseen ja niissä selviytymiseen liittyen.
- Monissa kunnissa on viestitty **lähisuhteiden turvallisuudesta ja lähisuhdeväkivallasta** esimerkiksi ikääntyneille suunnatussa luentosarjassa, kiusaamiskyselyyn liittyneessä viestinnässä, KiVa-koulu -työskentelyssä, tilaisuuksissa ja vanhempainilloissa. Lähisuhdeturvallisuuden teemaviikkoa on vietetty ainakin yhdessä kunnassa.
- Kaikissa kunnissa on viestitty **päihdehaitoista ja niiden vähentämiseen liittyvästä tiedosta** erityisesti Ehkäisevän päihdetyön viikolla ja Päihdetilannekyselyyn liittyen sekä erilaisissa päihdekasvatusohjelmissa ja -tunneilla ja niihin liittyvissä wilma-viesteissä. Lisäksi on viestitty eri medioissa, julistein ja keskustelutilaisuuksissa.
- Kuntien verkkosivuilla on viestitty asukkaille **keinoista huolehtia omaehtoisesti hyvinvoinnista, terveydestä ja turvallisuudesta**. Useimmissa kunnissa on lisätty linkkejä oma-apusivustoille, tietoa alueen palveluista ja yhteydenottokanavista ja joissakin ammattilaisten vinkkejä itsestä huolehtimiseen. **Hyvinvoinnista huolehtimista on tuettu** osana esimerkiksi opetusta ja varhaiskasvatusta, liikuntaneuvontaa ja nuorisopalvelujen työtä sekä viestimällä sosiaalisessa mediassa ja verkossa sekä mainoksissa ja palveluesitteissä. Joissain kunnissa on ollut luentoja, Arkeen voimaa –ryhmiä ja teemapäiviä.

Osaamisen lisääminen

Alueemme kunnat

0,6

Raportoivat eritasoisesti ehkäisevän työn osaamisen lisäämisestä vuonna 2022. Lisäksi kuntien välillä oli eroa siinä, miten paljon osaamista oli vahvistettu. **Kuntien osaamisen vahvistamiseen liittyvien toimien keskiarvo oli 0,6.** Puolet kunnista alitti ja osa kunnista merkittävästi ylitti alueellisen keskiarvon.

1,1

Eniten osaamista lisättiin **tunne- ja turvataitoihin** liittyen. *Kaksi* kuntaa ylsi tasoon 3 ja *kolme* tasoon 2.

0

olematon

1

pistemäinen, vähäinen

2

tavoitteellinen, vähäinen TAI pistemäinen, runsas

3

tavoitteellinen, runsas

1,7

Alueellinen asiantuntijatuki

Mahdollisti osaamisen vahvistumista järjestämällä alueellisia koulutuksia

Tuki koulutusten suunnittelussa ja järjestämisessä

Viesti tarjolla olevista koulutuksista

Tarjosi käyttöön asiantuntijuutta kouluttajana ja fasilitoijana

Suunnitteli Ehkäisevän työn osaaja – verkkokoulutuksen sisältöä systematisoidakseen alueellisen osaamisen lisääntymistä

Osaamisen lisäämiseen liittyvät toimet kunnissa

- Osassa kunnista on lisätty **ammattilaisten tunne- ja turvataitoihin liittyvää osaamista** esimerkiksi neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn liittyen sekä tunnetaitokasvatuksen järjestämiseen mm. varhaiskasvatuksessa. Lisäksi on osallistuttu luokkayhteisön hyvinvointiin liittyviin koulutuksiin osana SKY-hanketta ja muihin mielen hyvinvointiin ja tunnetaitojen opettamiseen liittyviin koulutuksiin.
- Etsivässä nuorisotyössä ja nuorten parissa tehtävässä työssä mm. työpajoilla on joissain kunnissa **lisätty työntekijöiden osaamista tunne- ja turvataitoihin liittyen**, esimerkiksi nuorisopalvelujen AVEKKI-koulutus ja sosiaalisen vahvistamisen seminaarit.
- Osassa kunnista on **koulutettu ammattilaisia** järjestämällä esimerkiksi turvataitokoulutusta ja lisätty osaamista some-häirintään ja kiusaamiseen liittyen.
- Kunnissa on lisätty **osaamista haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevien ihmisten kuulemisesta ja kohtaamisesta** pääasiallisesti yksittäisille työntekijöille tai työyhteisöille. Yhdessä mielessä -hankkeen resilienssiin ja kriiseihin liittyviin koulutuksiin on osallistuttu eri kunnista. Yksittäisissä kunnissa on koulutettu esim. koulun henkilökuntaa lastensuojeluilmoitusten tekemiseen, sote-ammattilaisia kohtaamisesta, sosiaalityötä lähisuhdeväkivallasta, ja julkisten ja yksityisten hoivapalvelujen työntekijöitä iäkkäiden kohtaamiseen. Lisäksi nuorten parissa työskenteleville on järjestetty talousneuvontaan liittyvää koulutusta alueellisesti.

Toimet lähiyhteisöissä

Alueemme kunnat

2

Raportoivat hiukan eritasoisesti lähiyhteisöissä tehtävistä toimista vuonna 2022. **Kuntien yhteisöihin kuulumista vahvistavat ja yksinäisyyttä sekä kiusaamista ehkäisevien toimien keskiarvo oli 2.**

2,6

Eniten lähiyhteisöissä **vahvistettiin yhteisöön kuulumista ja ehkäistiin kiusaamista.** Alueellinen keskiarvo näissä oli 2,6. Vähiten kunnat raportoivat uusista kuvatuista malleista ja toimista.

0 olematon

1 pistemäinen, vähäinen

2 tavoitteellinen, vähäinen TAI pistemäinen, runsas

3 tavoitteellinen, runsas

Alueellinen asiantuntijatuki

1,6

Tarjosi ehkäisevän työn osaamista ja näkökulmia suunnitelma- ja kehittämisprosesseihin

Tuki kuntien työryhmiä ja eri verkostoja osallistumalla niihin kutsuttuna

Kokosi ja muodosti alueen ilmiötietoa

Kokosi tietoa neljän tuulen ilmiöiden suoja- ja riskitekijöistä toimien kohdistamiseksi

Keräsi lähiyhteisöihin kohdistuvista toimista tietoa yhteisen ymmärryksen muodostamiseksi

Yhteisöön kuulumista vahvistavat toimet kunnissa

- **Kuntalaisten mielenterveyden näkökulma on huomioitu**, esim. hyvinvointisuunnitelmissa ja kulttuurikasvatussuunnitelmissa. Kouluissa ja oppilaitoksissa on käytössä **päihteiden käyttöön puuttumisen malleja**, eräässä kunnassa myös ilmiöihin puuttumisen malli.
- **Lasten ja nuorten yhteisöön kuulumista on vahvistettu ja yksinäisyyttä ehkäisty** ryhmäyttävällä toiminnalla erityisesti nivelvaiheissa, yhteisöllisen opiskeluhuollon Mitä kuuluu? -kyselyjen ja oppituntien sekä erilaisin luokkahenkeä tukevien ohjelmien, kerho- ja harrastetoiminnan, välituntitoiminnan, nuorisopalvelujen teemailtojen ja jalkautuvan toiminnan sekä kummi- ja tukioppilastoiminnan avulla. On myös mahdollistettu **perheiden yhteistä ja välistä aikaa ja tekemistä** järjestämällä tapahtumia, juhlia, harrastemessuja, vanhempainiltoja, perheiden iltoja, vanhempainkuntatoimintaa ja avointa kohtaamispaikkatoimintaa. **Aikuisikäisten kuntalaisten yhteisöön kuulumista** on tuettu erilaisella kohtaamispaikkatoiminnalla, toiminnasta informoimalla, tapahtumissa, liikuntaryhmissä ja aluekumppanuuspöydissä sekä esimerkiksi Talotsempparitoiminnalla. **Senioreiden ja ikääntyneiden yhteisöön kuulumista on tuettu** toimeliaisuushetkin, yhteisten iltojen ja luentojen avulla sekä järjestämällä tempauksia, juhlia, digikinkereitä ja hyvinvointi/liikuntatoimintaa.
- Joissain kunnissa on tehty **kohdennettua yhteisöön kuulumista vahvistavaa** työtä mm. toipuvien päihderiippuvaisten Homebase-kohtaamispaikassa, päihteitä käyttävien ryhmässä, koulupudokkaiden ryhmässä ja erilaisissa piloteissa, Talotsempparitoiminnassa ja järjestämällä tilaisuuksia tai toimintaa esim. alle 30-vuotiaiden työttömille ja maahanmuuttajille kotoutumisen tueksi.

Kiusaamista ja yksinäisyyttä ehkäisevät toimet kunnissa

- Kunnissa on **kiusaamisen ja häirinnän vastaisia suunnitelmia** ja niihin puuttumisen **malleja**.
- **Kiusaamisen ehkäisemiseksi** käytössä on ollut erilaisia materiaaleja tai **ohjelmia** kuten KiVa-koulu ja Verso sekä restoratiivinen sovitteleva lähestymistapa kouluissa sekä Piki, Huomaa hyvä ja MiniVerso varhaiskasvatuksessa. Tunne- ja turvataitokasvatusta, kaveritaitoja lisäävää ja ryhmäyttävää toimintaa on sisällytetty arkeen ja nivelvaiheisiin sekä osaksi opiskeluhuollon yhteisöllistä työtä. Kouluvalmentajan työtä ja liikuntakaverit-toimintaa on kokeiltu eräässä kunnassa. **Kiusaamista on ehkäisty** myös kiusaamiskartoituksin, tekemällä yhteistyötä Ankkuri-tiimin kanssa ja järjestämällä esim. kokemusasiantuntijan tai Poliisin vierailuja ja oppitunteja sekä jakamalla verkkoturvallisuuteen liittyvää tietoa. Eräässä kunnassa on järjestetty rasismiin vastainen tilaisuus.
- Hyvinvointityössä on ollut esillä ehkäisevän työn teemoja. Lähiyhteisössä on tehty toimia yksinäisyyden ehkäisemiseksi myös tarjoamalla kuntalaisille herätteitä tapahtumin, haastein, teemaviikoin ja viestimällä.
- **Kohdennetusti yksinäisyyttä on pyritty ehkäisemään** myös tarjoamalla lapsille ja nuorille vapaa-ajan tekemistä ja myös kesätekemistä harrastamisen Suomen mallin tmv. ja nuorisopalvelujen työn kautta sekä maahanmuuttajille/pakolaisille mahdollisuuksia kohdata. Yksinäisyyteen on pureuduttu myös jalkautuvassa ja kohtaavassa työssä nuorten parissa sekä järjestämällä perhekerhoja. Vähävaraisten tukemiseksi on eräässä kunnassa järjestetty toteuta joulutoive –kampanjaa. Lähes jokaisessa kunnassa on toteutunut erilaisia kampanjoita, kuten Vie vanhus ulos, Mitä sinulle kuuluu? tai Joulukukka ikääntyneelle. Lisäksi joissain kunnissa on tehty etsivää tai jalkautuvaa seniori- ja vanhustyötä, viestitty palveluesittein ja ehkäisty yksinäisyyttä ystäväpalvelun, liikunta- ja hyvinvointiryhmien ja yhteisöllisen toiminnan pariin saattamalla.
- **Haavoittuvassa elämäntilanteessa olevia on huomioitu** erilaisin käytännöin, kuten perhediakoniatyön, palvelutaksin ilmaiskäytön mahdollistamisen ja nuorille järjestetyn talousneuvolan avulla.

Kuntalaisten osallisuus ehkäisevässä työssä

Alueemme kunnat

1,4

Raportoivat eritasoisesti kuntalaisten osallisuudesta ehkäisevässä työssä vuonna 2022. Kuntalaisten osallisuutta ehkäisevään työhön tukevien toimien **keskiarvo** oli 1,4. Kuntien välillä oli kuitenkin suuria eroja. *Yksi* kunta ylsi tasoon 3 ja *viisi* tasoon 2.

2,8

Eniten osallisuutta oli **päihdeilmiöön ja päihdehaittojen vähentämiseen** liittyen 2,8/3 (tavoitteellinen, runsas) ja vähiten lähisuhdeväkivallasta johtuviin haittoihin ja negatiivisiin seurauksiin liittyen.

0 olematon

1 pistemäinen, vähäinen

2 tavoitteellinen, vähäinen TAI pistemäinen, runsas

3 tavoitteellinen, runsas

Alueellinen asiantuntijatuki

2,5

Vahvasti ilmiöperustaista, monialaista ehkäisevää työtä perustamalla kolme asiantuntijaryhmää, kokemusasiantuntijuus ja erityisosaaminen huomioiden

Tuki kuntia Päihdetilannekyselyn toteuttamisessa ja raportoinnissa ja laati siitä alueellisen raportin

Tuki ja kannusti alueen toimijoita huomioimaan kuntalaisten näkemyksiä ja tukemaan osallisuutta

Järjesti dialogisuutta vahvistavia kokouksia, ja ylläpiti avoimia ja läpinäkyviä viestinnän kanavia

Kuntalaisten osallisuuteen ehkäisevässä työssä liittyvät toimet kunnissa

- Kuntalaisten **osallisuutta mielenterveyteen ja sen edistämiseen, lähisuhdeväkivallasta johtuviin haittoihin ja negatiivisiin seurauksiin, päihdeilmiöön ja päihdehaittojen vähentämiseen ja digi- ja rahapelaamiseen ja pelihaittojen vähentämiseen liittyen** on tuettu monin eri tavoin ja määrin. Kuntalaisille on tarjottu mahdollisuuksia esim. Päihdetilannekyselyyn vastaamiseen, hyvinvointisuunnitelman ja kertomuksen sekä seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyn suunnitelman tekoon, osallistavalla budjetoinnilla, vuorovaikutteisilla vanhempainilloilla, kannanotoilla ja lausunnoilla, päätöksentekoon vaikuttamalla, aluekumppanuuspöydillä ja kuntalaisfoorumeissa.
- On mahdollistettu **haavoittuvassa asemassa ja elämäntilanteessa oleville** osallistuminen kyselyihin tuetusti osassa kunnista. On toteutettu hyvinvointi- ja palvelutarvekyselyt tai asumiskyselyt senioreille/ikääntyneille, sovari-mittari työpajojen nuorille, kysely oppilaille kehittämisen tueksi, kohdennetut kyselyt lapsiperheille ja vanhus- ja vammaisneuvoston toimintaa.
- Eri viiteryhmiä on osallistettu **erityisesti päihdeilmiöön ja päihdehaittojen vähentämiseen ja mielenterveyden edistämiseen** liittyvien laajojen suunnitelmien tekoon ja toiminnan suunnitteluun kyselyin ja keräämällä tietoa keskusteluista. Kuntalaisilla on ollut mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisöihin esimerkiksi vanhempainilloissa, vuorovaikutteisilla mielenterveyteen ja päihdeisiin liittyvillä oppitunneilla ja tilaisuuksissa. Alueella ja sen kaikissa kunnissa toteutettiin **Päihdetilannekysely**, johon vastasi vastasi 6577 asukasta. Vastaajista 3744 oli täysi-ikäisiä ja 2833 alle 18-vuotiaita. Päihdetilannekyselyyn liitettiin joissain kouluissa oppitunteja, ja kyselyn tuloksia käsiteltiin kunnista riippuen eri työryhmissä (PETE, LAPE ja opiskeluhuollon ohjausryhmä) ja lautakunnissa.
- **Kohdennetusti osallisuutta on tuettu päihdeilmiöön ja päihdehaittojen vähentämiseen liittyen** toipuvien päihderiippuvaisten kohtaamispaikan Homebasen kautta ja pienryhmissä toteutetun ilmiöperustaisen vaikuttamisen avulla. Lisäksi osallisuutta on tuettu esimerkiksi Savuton Suomi -tempauksessa, energiajuomakampanjassa, vuorovaikutteisissa päihdekasvatusohjelmissa kuten Päihdeputki, Järkeä vai ei ja Valintojen polut sekä PAKKA-toimintaan liittyvässä tarjontatyöryhmässä ja vähittäismyyntiliikkeissä toteutetuilla ostokokeilla.

Ehkäisevä työ sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa

- ✓ Ehkäisevän työn tehtävänä sosiaali- ja terveyspalveluissa on edistää hyvinvointia ja terveyttä, vahvistaa suojatekijöitä ja poistaa riskitekijöitä sekä tarjota hoitoa, tukea ja kuntoutusta.
- ✓ Ehkäisevä työ lähtee ihmisen kunnioittavasta kohtaamisesta. Stigman ja eriarvoisuuden huomioiminen ja aktiivinen vähentäminen parantavat ihmisten mahdollisuuksia saada apua. Työllä tähdätään hyvinvointiin tunnistamalla riskit varhain, ottamalla ne puheeksi, tukemalla ja ohjaamalla apuun.
- ✓ Ehkäisevässä työssä tehdään monialaista yhteistyötä, tuotetaan ja seurataan tietoa sekä viestitään.

Riskien varhainen tunnistaminen ja puheeksiotto

- **Alkoholin riskikäytön** puheeksioton toimintamalli terveys- ja sairaanhoitopalveluissa oli käytössä yhteensä 149 kustannuspaikalla vuonna 2022. Toimintamallin käyttöä laajennettiin myös Perhe- ja sosiaalipalveluiden toimialan työikäisten palveluihin ja lapsiperhepalveluiden työikäisten palvelutehtävään (Dia 17). Rakenteisesta kirjaamisesta huolimatta niiden toimintaraporttia ei vielä ollut saatavissa.
 - Terveys- ja sairaanhoitopalveluissa tehtyjen seulontojen perusteella alkoholin riskikäyttäjien määrä lisääntyi edellisvuosiin verrattuna etenkin työikäisten miesten kohdalla sekä osassa naistenkin ikäluokkia (17-18-vuotiaat, 41-50-vuotiaat sekä 51-60-vuotiaat). Tehdyistä alkoholin käytön riskikyselyistä riskipisterajan ylitti lähes joka kolmas työikäinen mies ja lähes joka kuudes naisista eri ikäluokissa. Poikkeuksen teki ainoastaan 30-40-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden miesten ja naisten ikäluokat, jossa riskikäyttöprosentti jäi alle 10 (Dia 18).
 - Alkoholin riskikäyttö otettiin yhä harvemmin puheeksi, ja siten sen hyötyvaikutukset suhteessa riskikäyttäjien lisääntyneeseen määrään jäivät heikommiksi.
- Neuvoloissa sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa oli käytössä myös toimintamalli **lähisuhdeväkivallan puheeksiottoon**. Lähisuhdeväkivallan suodatinlomakkeen täytti 773 asiakasta, joista 89 % ei ollut kokenut lähisuhdeväkivaltaa. Seulotuista asiakkaista 10,8 % (N=83) kertoi, että lähisuhdeväkivalta vaikutti edelleen nykypäivään tai se oli akuuttia. Heistä 36,1 %:lle tarjottiin ohjausta ja neuvontaa ja jatkohoitoon/lisäpalveluihin ohjattiin 10 asiakasta (Dia 19).
- **Rahapeliongelma** tunnistettiin alueellisissa mielenterveys- ja päihdepalveluissa BBGS-kyselyn avulla ja ongelmapelaajan auttamiseksi hyödynnettiin alueellista, ammattilaiskäyttöön laadittua pelihoitopolkua. Työn raportointi muuttui potilastietojärjestelmän päivityksen yhteydessä, eikä ajantasaista tietoa ollut tähän raporttiin saatavissa.

Alkoholin riskikäytön puheeksioton käyttöönotto sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa

Opiskeluterveydenhuolto (2020)

Neuvolapalvelut (2021)

Sosiaalipalvelut 2022-2023

Työikäisten palvelut 2022
Lapsiperhepalvelut 2023

Erikoissairaanhoidon
poliklinikat ja vuodeosastot (2019)

Vammaispalvelut 2023
Kehitysvammaisten asumispalvelut (2020)

Tavoitteena vuonna 2022
Kattavuus 10 %
Mini-interventioaktiivisuus 60 %

Avosairaanhoido 2022-2023 (2019)
Harjun terveys (2021)

Ikäntyneiden palvelut (2020)
Gerontologinen sosiaalityö, 2023

Akuutti24 2022 (2017)

Psykososiaaliset palvelut (2021)

Suun terveydenhuolto (2021)

Asiakkaat
168 429

Kattavuus
5,9 %

Alkoholin riskikäyttö ja mini-interventio

Terveys- ja sairaanhoitopalvelut, tulokset 2022

Kustannuspaikat: 149	Pojat 13-17v	Tytöt 13-17v	Miehet 18-29v	Naiset 18-29v	Miehet 30-40v	Naiset 30-40v	Miehet 41-50v	Naiset 41-50v	Miehet 51-64v	Naiset 51-64v	Miehet 65v>	Naiset 65v >
Tehdyt seulat yhteensä, lkm	417	108	703	914	478	867	430	582	885	992	1682	1839
Riskipisteet ylittyneet, %	12,7	13,0	26,2	19,1	27,0	8,7	26,0	14,4	27,6	13,6	9,7	4,6
Tehdyt mini-interventiot riskipisteet ylittäneille, %	75,5	50,0	46,7	33,7	36,4	36,0	37,5	45,2	40,6	36,3	51,5	56,0

- Audit C –seuloja tehtiin ajalla 1.1.-31.12.2022 yhteensä 9 897 kpl (2021: 10 728)
- Riskikäyttäjiä seulotuista potilaista oli 14,7 % (2021: 14,2 %)
- Mini-interventio tehtiin 43 % riskipisteet ylittäneistä (2021: 50,5 %)

Lähisuhdeväkivallan puheeksiotto

Neuvolapalvelut sekä Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Lähisuhdeväkivalta tunnistettiin ja otettiin puheeksi systemaattisesti sekä neuvolapalveluissa että koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.

- Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastusten esitetokyselyt sisältävät kysymykset lähisuhdeväkivallan riskistä tai kohtaamisesta. Jos lähisuhdeväkivalta nousee esiin vastauksissa, otetaan käyttöön suodatin- ja kartoituslomake.
- Neuvolapalveluissa lähisuhdeväkivallan suodatinkysymykset sisältyvät neuvolan käyntirunkoon: seula tehdään systemaattisesti äitiysneuvolassa raskausviikon 24 käynneillä kaikille raskaana oleville ja lastenneuvolassa 3 kk:n käynnillä.

Vuonna 2022

Lähisuhdeväkivallan suodatinkysymykset esitettiin yhteensä 773 asiakkaalle

Seulotuista asiakkaista 89 % ei koskaan ollut kokenut lähisuhdeväkivaltaa, mutta 10,8 % (N=83) oli kokenut lähisuhdeväkivaltaa elämänsä aikana.

Koettu väkivalta ei enää vaikuttanut sitä kokeneista 63,9 % (N=53) nykypäivään, ja siten välittömälle interventiolle ei ollut tarvetta.

Lähisuhdeväkivaltaa kokeneista interventio tehtiin niille 30 asiakkaalle, jotka kertoivat väkivallan vaikuttavan tai olevan akuuttia edelleen (36,1 %) ja heistä jatkohoitoon (lisäpalvelut) ohjattiin 12 % (N=10) asiakasta.

Ehkäisevä työ sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa 2022

Varhainen tunnistaminen

- Tunnistettiin ja otettiin päihteiden käyttö, lähisuhdeväkivalta, tupakointi, yksinäisyys, turvattomuus, mielenterveysasiat ja perheiden tilanteet puheeksi arviointikäynneillä, vastaanotoilla ja hoitajaksoilla
- Päivitettiin ja hyödynnettiin suunnitelmia ja toimintamalleja (mm. koulukiusaaminen, lähisuhdeväkivalta, päihteiden käyttöön puuttuminen, päihderiippuvuus)
- Otettiin käyttöön Onks tää normaalia –palvelu
- Tarjottiin ennakoivaa talousneuvontaa

Vaikuttavat menetelmät

- Kartoitettiin alkoholin riskikäyttöä ja otettiin se puheeksi (mini-interventio)
- Käytettiin IPC- ja CoolKids – menetelmiä koulun arkiympäristössä

Osallisuus

- Otettiin asiakkaita mukaan palvelujen kehittämiseen

Ammattilaisten osaaminen

- Vahvistettiin ammattilaisten mielenterveys-osaamista koulu- ja opiskelu-terveydenhuollossa sekä kuntoutuksen palveluissa
- Koulutettiin ammattilaisia mielenterveyden tukemisen interventioihin (IPC, CoolKids)

Veistintä

- Järjestettiin ennaltaehkäiseviä mm. mielenterveysaiheisia tapaamisia kuntalaisille Teamsin välityksellä
- Järjestettiin Sysmän koululaisille luento päihdeasioista

Ehkäisevän työn kehittäminen

Päijät-Hämeen ehkäisevää työtä kehitetään, jotta työ palvelisi alueen asukkaita ja aluetta paremmin. Työn ytimessä ovat asukkaan hyvinvointi, terveys ja turvallisuus.

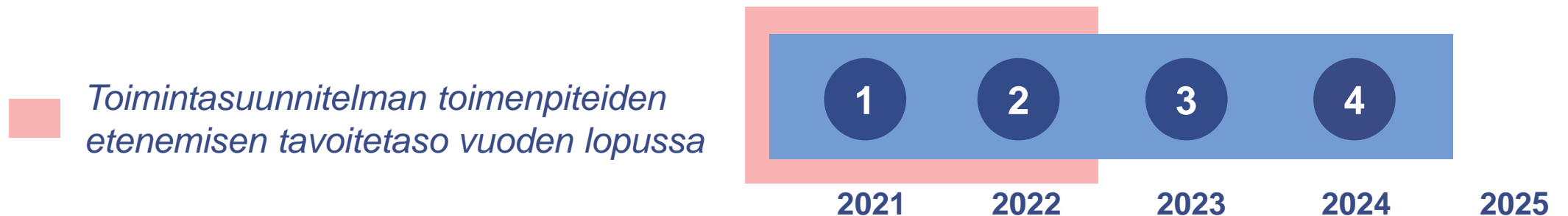
Päijät-Hämeen ehkäisevässä työssä

- ✓ kootaan ja hyödynnetään tietoa neljän tuulen ilmiöistä, niiden riski- ja suojatekijöistä sekä tehdystä työstä
- ✓ ymmärretään tietoa yhdessä alueen ammattilaisten ja asiantuntijoiden kanssa
- ✓ hyödynnetään tutkitusti vaikuttavaksi todettuja menetelmiä sekä toimivia käytäntöjä
- ✓ toimitaan monilla tasoilla, eri näkökulmista ja systemisesti
- ✓ huolehditaan rakenteen toimivuudesta ammattilaisten osaamista vahvistamalla ja kehittämällä
- ✓ viestitään sujuvasti ja tietoa on saatavilla

Kehittämisen etenemisen arviointi

- Alueellisen ehkäisevän työn vuosiraportissa tarkasteltiin annetun asiantuntijatuken **lisäksi tiedolla johtamiseen, vaikuttaviin menetelmiin ja suunnitelmalliseen työhön** liittyviä tekoja.
- Toimintasuunnitelman tavoitteiden mukaisen kehittämisen etenemistä arvioitiin suhteessa koko toimintasuunnitelmakauteen 2021-2025 ja samalla tehtiin tavoitteet kuluvalle vuodelle.
- Tiedolla johtamiseen liittyen arvioitiin 7 toimenpiteen, vaikuttaviin menetelmiin liittyen 7 toimenpiteen ja suunnitelmalliseen työhön liittyen 2 toimenpiteen etenemistä.
- Kaikkia toimenpiteitä ei aktiivisesti työstetä samaan aikaan. Joissain toimenpiteissä ei oltu vielä juurikaan edetty kun taas toiset olivat edenneet jo vaiheeseen 2 tai 3.
- Hyvinvointialueelle siirtymiseen liittyvä valmistelu ja osallistuminen eri hankkeiden toimintaan vaikuttivat osaltaan toimintasuunnitelmassa suunniteltujen toimenpiteiden etenemiseen.

Ehkäisevän työn tiedon minimisisältö ja tiedolla johtaminen

- Sovelsimme Huuma-konseptia (tieto-ymmärrystoiminta) kehittämisessä
- Kokosimme ehkäisevän työn minimisisältöä ja päivitimme tietotuotetta
- Tuimme rakenteisen kirjaamisen kehittämistä ja varmistimme kirjaamisen toteutumista Terapianavigaattorissa (Audit-C, PHQ-9)

1,7

1

2

3

4

2021

2022

2023

2024

2025

Vaikuttavat menetelmät

- Toteutimme ja fasilitoimme Audit-C-kehittämiprosesseja
- Varmistimme mini-intervention käyttöä osana alkoholin riskikäytön puheeksiottoa
- Aloitimme ja osallistuimme läheisen palvelupolun muotoiluun

1

1

2

3

4

2021

2022

2023

2024

2025

Suunnittelu, arviointi ja raportointi

- Toimme läheisnäkökulmaa esille verkostoissa, työryhmissä ja kuntayhteistyössä
- Arvioimme ehkäisevän työn toteutusmuotoja
- Harjoittelimme ilmiötiedon keräämistä

1,5

1

2

3

4

2021

2022

2023

2024

2025

Hankeyhteistyö

Tulevaisuuden sote-keskus –hankkeen kautta mahdollistettiin ehkäisevän työn asiantuntijan palkkaaminen kehittämään alueellista ehkäisevää työtä

- Neljän tuulen minimitietosisältö ja täydentävän tiedon malli
- Neljän tuulen polut
- Audit-C ja mini-interventio
- Alaikäisten päihdepalvelupolku
- Ehkäisevän työn kuvaus

Yhdessä mielessä – mielenterveys paikalliseksi pääomaksi 2020-2023 -hankkeessa lisättiin mielenterveysosaamista ja kehitettiin sen johtamista

- Mielenterveysosaamisen johtamisen malli

Vaikuttavat kumppanuudet –hankkeen (Mielenterveysomaisten keskusliitto Finfami ry, sekä Päijät-Hämeen mielenterveysomaiset FinFami ry) kanssa kehitettiin läheisnäkökulman huomioimista

- Omaisten palvelupolku

Päijät-Hämeen
hyvinvointialue

Meillä ehkäisevä työ kuuluu kaikille